

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION EXTRAORDINAIRE DE 2003

8 JUILLET 2003

Proposition de loi modifiant l'article 505 du Code pénal en ce qui concerne le recel

(Déposée par M. François Roelants du Vivier)

DÉVELOPPEMENTS

La présente proposition de loi reprend le texte d'une proposition qui a déjà été déposée au Sénat le 5 juin 2002 (doc. Sénat, n° 2-1201/1 — 2001/2002).

La Belgique et la Hollande sont, bien malgré elles, les hôtes privilégiés des trafics européens et internationaux d'œuvres d'art. Pourquoi tant d'objets volés convergent-ils vers ces pays? Parce que les receleurs y bénéficient de législations fort avantageuses.

D'une comparaison de l'incrimination du délit de recel entre la Belgique et son voisin, la France, apparaît la constatation suivante: bien que — jusqu'en 1994 (*cf.* ci-dessous) — la terminologie utilisée soit la même, la jurisprudence de ces deux pays diverge radicalement quant au caractère essentiel de l'infraction qui permet de la qualifier chez nous, de délit instantané, et en France de délit continu. Or, cette position jurisprudentielle engendre de lourdes conséquences au niveau de la prescription de l'action publique.

*
* *

Depuis 1867, l'article 505 du Code pénal belge incrimine «Ceux qui auront recelé, en tout ou en partie, les choses enlevées, détournées ou obtenues à l'aide d'un crime ou d'un délit, (...)». Cet article, bref et concis dans sa rédaction initiale, a été ultérieure-

BELGISCHE SENAAAT

BUITENGEWONE ZITTING 2003

8 JULI 2003

Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 505 van het Strafwetboek betreffende de heling

(Ingediend door de heer François Roelants du Vivier)

TOELICHTING

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van een voorstel dat reeds op 5 juni 2002 in de Senaat werd ingediend (stuk Senaat, nr. 2-1201/1 — 2001/2002).

België en Nederland zijn, zeer tegen hun zin, bevoorrechte gastlanden voor de Europese en internationale handel in gestolen kunstwerken. Waarom komen zoveel gesloten voorwerpen in deze landen terecht? Omdat de wetgeving er voor helers zeer voordelig uitkomt.

Uit een vergelijking tussen de tenlasteleggingen voor het helingmisdrijf in België en buurland Frankrijk, blijkt het volgende: hoewel de gebruikte terminologie tot in 1994 (zie hieronder) dezelfde is, bestaat er een radicaal verschil in de rechtspraak wat betreft de aard van het misdrijf, dat bij ons als aflopend beschouwd wordt, en in Frankrijk als voortdurend. Dit verschil in de rechtspraak heeft zware gevolgen voor de verjaring van de strafvordering.

*
* *

Sinds 1867 veroordeelt artikel 505 «zij die weggenomen, verduisterde of door misdaad verkregen zaken of een gedeelte ervan helen (...)». Dit oorspronkelijk korte en bondige artikel werd nadien geleidelijk aangevuld met verschillende bepalingen betref-

ment complété par des insertions successives qui visent divers délits de blanchiment d'argent, le délit de recel étant cantonné actuellement au seul 1° (toujours inchangé dans sa rédaction depuis 1867) de la disposition pénale.

Les conditions du recel, telles que fixées par l'article 505 du Code pénal sont :

— la possession ou la détention d'un objet à l'aide d'un crime ou d'un délit commis par un tiers;

— la connaissance préexistante ou concomitante à la prise de possession de l'origine illicite de l'objet.

Ces conditions doivent toutefois être appréciées à la lumière de la jurisprudence de la Cour de cassation qui, dans un arrêt du 2 août 1880 (*Pas.*, 1880, I, p. 284), a établi que le recel est un délit instantané. Une infraction instantanée est une infraction «complètement réalisée par l'accomplissement ou l'omission de l'acte défendu ou prescrit» (P.E. Trousse, *Les principes généraux de droit pénal positif belge*, p. 345, n° 2177). Il suffit donc que le fait générateur ait été commis pour que l'infraction soit pénalement établie sans se préoccuper de savoir si elle a persisté ou non dans le temps. Dans le cas d'espèce, il suffit donc que le receleur ait reçu sciemment la chose volée. L'infraction existe et est entièrement «consommée» dès le moment de cette réception.

*
* *

En France, depuis la loi du 22 mai 1915, l'infraction de recel était définie comme suit à l'article 460 du Code pénal français (applicable jusqu'au 1er mars 1994):

«Ceux qui, sciemment, auront recelé, en tout ou en partie, des choses enlevées, détournées ou obtenues à l'aide d'un crime ou d'un délit, seront punis (...)»

En même temps, la jurisprudence décidait que le recel de choses est un délit continu.

Or, dans le cadre d'un délit continu, la loi incrimine non pas un acte isolé mais la persistance ou le maintien d'une situation illégale (F. Tulkens, *Introduction au droit pénal*, p. 311).

fende het witwassen van geld, zodat heling alleen in het 1° (ongewijzigd sinds 1867) voorkomt.

Volgens artikel 505 van het Strafwetboek is er sprake van heling wanneer de volgende voorwaarden vervuld zijn :

— bezit of in zijn bezit houden van een door middel van een misdaad of wanbedrijf van een derde verkregen voorwerp;

— voorafgaande of gelijktijdige kennis van de onrechtmatige oorsprong van dit voorwerp.

Deze voorwaarden moeten echter bekeken worden in het licht van de rechtspraak van het Hof van cassatie, dat in een arrest van 2 augustus 1880 (*Pas.*, 1880, I, blz. 284) geoordeeld heeft dat heling een aflopend misdrijf is. Een aflopend misdrijf is een misdrijf dat volledig «afloopt» op het ogenblik van de uitvoering of de omissie van de verboden of voorgeschreven daad (P.E. Trousse, *Les principes généraux de droit pénal positif belge*, blz. 345, nr. 2177). Het is dus voldoende dat het feit waaruit het misdrijf is ontstaan, begaan werd om het misdrijf strafrechtelijk vast te stellen, ongeacht of het al dan niet in de tijd voortgeduurd heeft. Het is voldoende dat de heler welbewust het gestolen goed in ontvangst neemt. Het misdrijf bestaat en is volledig voltooid vanaf het ogenblik van deze inontvangstneming.

*
* *

In Frankrijk wordt sinds de wet van 22 mei 1915 het helingmisdrijf als volgt omschreven in artikel 460 van het Franse Strafwetboek (van toepassing tot 1 maart 1994):

«*Ceux qui, sciemment, auront recelé, en tout ou en partie, des choses enlevées, détournées ou obtenues à l'aide d'un crime ou d'un délit, seront punis (...)»*(1).

Terzelfder tijd besloot de rechtspraak dat het helen van zaken een voortdurend misdrijf was.

Welnu, bij een voortdurend misdrijf bestraft de wet niet een alleenstaande daad, maar het voortduren of het behoud van een wederrechtelijke toestand (F. Tulkens, *Introduction au droit pénal*, blz. 311).

(1) Worden gestraft, zij die bewust weggenomen, verduisterde of door misdaad of wanbedrijf verkregen zaken of een gedeelte ervan helen. (*Vertaling*).

Le caractère continu du recel tel que la jurisprudence française l'a défini transparaît beaucoup mieux dans sa nouvelle rédaction à l'article 321-1 du nouveau Code pénal (application depuis le 1er mars 1994):

«Le recel est le fait de dissimuler, de détenir ou de transmettre une chose, ou de faire office d'intermédiaire afin de transmettre, en sachant que cette chose provient d'un crime ou d'un délit.

Constitue également un recel le fait, en connaissance de cause, de bénéficier, par tout moyen, du produit d'un crime ou d'un délit.»

En effet, les verbes «dissimuler», «détenir» expriment mieux la notion de durée.

*
* *

Le caractère instantané ou continu du délit de recel est, d'après la section répression du trafic d'œuvres d'art de la police judiciaire, la raison essentielle du passage et de l'implantation, en Belgique, de nombreux trafics internationaux de recel.

En effet, le point de départ de la prescription de l'infraction dépend de la qualification instantanée ou continue de cette infraction. Dans le cadre d'une infraction instantanée, le délai de prescription commence à courir lorsque les différents éléments constitutifs de l'infraction sont réunis alors qu'il ne court contre une infraction continue que du jour où la situation infractionnelle prend fin.

Ainsi, en Belgique, la prescription débute à l'encontre du receleur lorsqu'il reçoit sciemment la chose volée, alors qu'en France elle commence lorsque le receleur se débarrasse de la chose volée. Le délai dans lequel les autorités judiciaires doivent sévir est donc bien plus réduit en Belgique qu'en France. Les acteurs du terrain constatent donc qu'en Belgique, après le délai de prescription de cinq ans, les objets volés peuvent réapparaître «légalement» sur le marché sans que les receleurs puissent encore être inquiétés puisque la prescription à leur égard est atteinte cinq ans après qu'ils aient pris possession de l'objet dans les conditions illicites. En France, par contre, tous les receleurs successifs qui ont, à un moment ou à un autre, détenu le bien illégalement

Het voortdurende karakter van heling zoals bepaald door de Franse rechtspraak komt veel beter tot uiting in de nieuwe lezing ervan in artikel 321-1 van het nieuwe Strafwetboek (van toepassing sinds 1 maart 1994):

«Le recel est le fait de dissimuler, de détenir ou de transmettre une chose, ou de faire office d'intermédiaire afin de transmettre, en sachant que cette chose provient d'un crime ou d'un délit.

Constitue également un recel le fait, en connaissance de cause, de bénéficier, par tout moyen, du produit d'un crime ou d'un délit.»(1)

De werkwoorden «dissimuler» en «détenir» drukken immers duidelijker uit dat het om een voortdurend feit gaat.

*
* *

Het aflopend of voortdurend karakter van het helingmisdrif is volgens de afdeling voor de beteugeling van de handel in gestolen kunstvoorwerpen van de gerechtelijke politie de belangrijkste reden voor het feit dat een groot aantal internationale netwerken voor geheelde goederen via België opereren of er gevestigd zijn.

Het beginpunt voor de verjaring van het misdrijf hangt immers af van het feit of het misdrijf als aflopend dan wel als voortdurend aangemerkt wordt. Voor een aflopend misdrijf begint de verjaringstermijn te lopen vanaf het ogenblik dat de verschillende bestanddelen van het misdrijf samenkomen, terwijl hij voor een voortdurend misdrijf pas begint te lopen vanaf de dag waarop aan het misdrijf een einde gekomen is.

In België begint de verjaring tegen de heler dus vanaf het ogenblik dat hij welbewust het gestolen goed ontvangt, terwijl die in Frankrijk pas begint wanneer de heler zich van het gestolen goed ontdoet. Bijgevolg beschikt het gerecht in België over een veel kortere tijdsspanne om op te treden dan in Frankrijk. Recherchers in België stellen dan ook vast dat, na afloop van de verjaringstermijn van vijf jaar, gestolen voorwerpen opnieuw «wettig» op de markt opduiken, zonder dat de helers nog vervolgd kunnen worden aangezien de vijfjarige verjaringstermijn is begonnen te lopen vanaf het ogenblik dat zij het voorwerp op ongeoorloofde wijze in ontvangst hebben genomen. In Frankrijk daarentegen blijven alle opeenvolgende helers die op een of ander ogenblik het

(1) Heling is het verbergen, het houden of het doorgeven van een zaak, of het optreden als tussenpersoon om de zaak door te geven, in de wetenschap dat deze zaak door misdaad of wanbedrijf verkregen werd. Heling is ook het feit van met kennis van zaken en op welke manier ook voordeel te halen uit de opbrengst van een misdaad of misdrijf. (Vertaling).

acquis restent punissables puisque la prescription ne court qu'à partir du moment où le dernier receleur de la chaîne se débarrasse du bien au profit d'un acquéreur de bonne foi.

Afin d'éviter que la Belgique continue à être l'hôte européen privilégié des trafics d'œuvres d'art, l'auteur de la proposition suggère de modifier le texte actuel de l'article 505 du Code pénal pour le rendre plus conforme à l'idée qu'il doit s'agir d'un délit continu et que l'élément d'incrimination essentiel est la possession irrégulière de l'objet et non pas sa réception.

François ROELANTS du VIVIER.

*
* *

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans l'article 505 du Code pénal, remplacé par la loi du 7 avril 1995, l'alinéa suivant est inséré entre les alinéas 1er et 2 :

«L'infraction visée au 1° subsiste pendant toute la durée de la détention illicite des choses visées.»

19 juin 2003.

François ROELANTS du VIVIER.

onrechtmatig verworven goed in handen hebben gehad strafbaar aangezien de verjaring pas begint te lopen op het ogenblik dat de laatste heler in de reeks het goed verkoopt aan een koper die te goeder trouw is.

Om te vermijden dat België het bevoorrechte gastland in Europa blijft voor handelaars in gestolen kunstvoorwerpen, stelt de indiener van het voorstel voor om de huidige tekst van artikel 505 van het Strafwetboek te wijzigen zodat heling als een voortdurend misdrijf bestempeld kan worden en het bepalende element voor de tenlastelegging het onwettige bezit van het voorwerp wordt, in plaats van de ontvangst van dit voorwerp.

*
* *

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 505 van het Strafwetboek, vervangen door de wet van 7 april 1995, wordt tussen het eerste en het tweede lid het volgende lid ingevoegd :

«Het misdrijf bedoeld in het 1° blijft bestaan voor de volledige duur van het onwettige in zijn bezit houden van de bedoelde zaken.»

19 juni 2003.